

LBRIS

We know
books

KONSTANTIN V. ZORIN

De ce suferă copiii

ediția a doua

Traducere din limba rusă
Lucia Ciornea

EDITURA
Σοφία

București

Cuprins

Prefață5

I. Sursele duhovnicești ale suferințelor copiilor

1. Vinovați fără de vină 15

2. Suferințele copiilor și căile lui Dumnezeu36

3. Dacă este răspunzător fiul pentru tată.....64

II. Bolile duhovnicești ale timpurilor noastre

1. Adormirea conștiinței.....90

2. Fuga de sine 102

3. Pierderea de sine..... 115

4. Sindromul îmbogățirii peste noapte 126

5. Golul din suflet..... 129

6. Plictiseala 133

7. Șocul ontologic..... 136

8. Sinuciderea 140

În loc de concluzii

Ajutorul tămăduitor al Sfântului Ioan Rusul. 147

Minunea care s-a întâmplat unui savant 149

Acromegalia..... 151

Un atac de apoplexie 152

Tragedia unui copil 153

Canonul Sfântului Ioan Rusul, noul mărturisitor (glas 4) .. 155

Rugăciune către Sfântul Ioan Rusul, Făcătorul de minuni . 163

Fericitul Ioan de Shanghai și de San Francisco, tămăduitor
și făcător de minuni 164

Canonul Sfântului Ierarh Ioan, Făcătorul de minuni 174

Rugăciune către Ierarhul Ioan, făcătorul de minuni al
vremurilor din urmă..... 179

la nașterea și creșterea copiilor, să-i ferim de greșelile fatale, și pentru aceasta ei se vor răsplăti cu sănătatea lor.

Problema cauzelor duhovnicești ale suferințelor copiilor ne chinuie, mai ales, când propriii noștri copii se îmbolnăvesc sau mor, iar noi, vrând-nevrând, începem să căutăm vinovatul. Căutăm un adevăr, cu toate că el poate fi dureros. Aici, pe pământ, pregătindu-ne pentru Judecată și încercând să ne păstrăm conștiința curată, suntem chemați să ne conducem viața după Scriptură și după învățătura Sfinților Părinți. Cum explică ei cauzele duhovnicești ale suferințelor copiilor?

Vom evidenția doar trei astfel de cauze:

1. Păcatul strămoșesc, săvârșit de Adam și Eva.
2. Lucrările aparte ale Proniei dumnezeiești.
3. Păcatele personale ale părinților.

Le vom analiza pe rând.

1.

Vinovați fără de vină

Putem înțelege izvoarele duhovnicești ale tuturor necazurilor noastre plecând de la învățătura ortodoxă despre *raportul dintre natură și harul dumnezeiesc în om*. Din perspectiva tradiției patristice a Bisericii de Răsărit, natura și harul din om nu se opun, ci se presupun reciproc. Deși harul nu intră în definirea sau compoziția naturii umane, de la început, prin actul creației, el a fost înrădăcinat în ea, are împărtășire cu ea. „Unind Tu trupul și sufletul într-o minunată alcătuire, zidit-ai neamul omenesc”, cântă Biserica în Acatistul către Preasfântul și de Viață Făcătorul Duh. Teologul rus V. N. Lossky, citându-l pe Sfântul Grigorie Teologul, scria: „...Sufletul primește viață și har în același timp, pentru că harul este suflarea lui Dumnezeu, prezența vie a Duhului Sfânt. Dacă omul a devenit viu din momentul când Dumnezeu a suflat în el suflare de viață, aceasta s-a întâmplat pentru că tocmai harul Sfântului Duh este adevăratul început al existenței noastre”.

După Sfântul Grigorie de Nyssa, Creatorul a pus chiar de la început în Adam „cuvântul ziditor”, care constituia norma existenței lui și îl făcea „părtaș al dumnezeieștii firi” (*II Petru* 1, 4), scopul vieții lui Adam fiind nestricăciunea (vezi *Înțelepciunea lui Solomon* 2, 23) și unirea cu Dumnezeu prin el a lumilor duhovnicească și materială. Însă primul om a dorit să fie el în centrul universului, și

nu Dumnezeu, să devină „ca dumnezeu” (*Facerea 3, 5*), să trăiască numai în sine și de la sine, să se izoleze și să se separe de harul lui Dumnezeu. *Nebunia lui Adam a constat în refuzul lui de a fi după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și în setea după egalitate cu Dumnezeu, în încercarea, după sfatul șarpelui, de a se înălța în locul lui Dumnezeu, de a transforma propriul „eu” în centrul universului.* În acel moment, harul l-a părăsit pe om. Integritatea personalității lui s-a destrămat, iar armonia elementelor, a puterilor și a capacităților naturii lui (integritatea firii) s-a destrămat.

Sfinții Părinți vedeau rădăcina acestei catastrofe în căderea strămoșului nostru Adam, iar în el și a tuturor urmașilor lui. În urma căderii, legile existenței după Dumnezeu au fost încălcate, ceea ce a provocat stricăciunea omului și a universului. Una dintre explicațiile teologice despre încălcarea poruncii dumnezeiești spune că aceasta a fost o ispită diavolească de a dobândi pe cale exterioară cunoașterea supremă și de a încerca să se înalțe deasupra existenței fără cuvenitele eforturi lăuntrice.

Cartea Facerii descrie schimbarea fatală care s-a produs în sufletul Evei. Visul de a deveni egali cu Dumnezeu a împins-o să creadă că pomul interzis al cunoașterii binelui și a răului este „bun de mâncat” (pofta trupului), „plăcut ochilor la vedere” (pofta ochilor) și „vrednic de dorit, pentru că dă știință” (mândria). Mai întâi, la Eva a apărut dorința păcatului, iar apoi lăcomia pântecelui, slava deșartă și mândria au pus stăpânirea pe ea. „A luat din el și a mâncat și a dat și bărbatului său și a mâncat și el” (*Facerea 3, 6*).

În Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul citim: „Viață iubitoare de cele materiale și iubitoare de

averi, alegând eu un loc de sărăcie, Mântuitorule, m-am împresurat acum cu sarcină grea. Împodobitu-mi-am chipul trupului cu îmbrăcămintea de multe feluri a gândurilor rușinoase și sunt osândit. Înnegrindu-m-am cu deadinșul numai de podoaba mea cea din afară, nebăgând seamă de cortul din lăuntru, cel după chipul lui Dumnezeu. Îngropatu-m-am, Mântuitorule, cu patimile frumuseții chipului celui dintâi; dar ca pe drahmă oarecând, căutându-mă, așa mă află”.

În aceste simboluri se oglindește tragedia duhovnicească. Ea l-a dus pe om la pierderea poziției de stăpân al universului, la supunerea față de calamitățile naturii, la lupta neîncetată pentru existență și pentru bunurile materiale, la cataclisme social-istorice și, în final, la necesitatea răscumpărării noastre de către Hristos.

Un mare apologet creștin din secolul al II-lea, Tertulian, vedea în păcatul strămoșesc începutul păcatului omenesc în genere și încălcarea celor zece porunci. După afirmarea marelui teolog sârb, Cuviosul Iustin Popovici, omul „a devenit, practic, complicele diavolului”, s-a făcut nu Dumnezeu-om, ci „diavol-om, care a introdus puterea morții...”.

Iar Cuviosul Macarie cel Mare spunea că până la cădere Adam era împărat și stăpân lumii văzute, iar harul lui Dumnezeu era temelie, centrul persoanei lui, centrul duhovnicesc al „eului” lui. Omul putea să nu păcătuiească. Înțelepciunea lui Dumnezeu „l-a păzit pe primul om... și l-a scos din păcatul lui și i-a dat putere să stăpânească toată făptura” (*Înțelepciunea lui Solomon 10, 1-2*). El își controla dorințele și proceda în conformitate cu înclinările lui firești. Darul libertății este una dintre trăsăturile chipului lui Dumnezeu.

După cădere, situația s-a schimbat radical: Adam „s-a vândut și s-a oferit diavolului”, iar în sufletul strămoșului „a pătruns cel viclean”. Cât timp în suflet lucrează patimile, omul poartă în sine „sufletul păcatului”. În cazul când harul Domnului le biruie cu împreună-lucrarea voii omenești, în locul „sufletului păcatului” vine „sufletul luminii”. Ispitindu-l pe Adam, dușmanul neamului omnesc l-a lipsit de putere și a devenit împăratul acestei lumi. Adam a pierdut harul dumnezeiesc, iar șarpele a luat locul lui Dumnezeu în el. Ca un „stăpân al casei”, șarpele „este în suflet ca un alt suflet”. În omul pătimăș și nepocăit, păcatul formează un „suflet” aparte, se lipește de trup, iar în inimă apar o mulțime de gânduri viclene.

Dacă nu ne vine în ajutor harul lui Dumnezeu, nu avem cum să nu păcătuim. Posibilitatea păcătuirii este însoțită de înclinarea pentru păcat, care strivește independența noastră. Chiar dacă vom reuși să evităm păcatele, fără ajutorul lui Dumnezeu ne vom împotmoli din nou în ele. În acest sens, Apostolul Petru citează un proverb: „Câinele se întoarce la vărsătura lui și porcul scaldat la noroiul mocirlei lui” (*II Petru 2, 22*).

Despărțindu-se de Dumnezeu, natura umană a devenit nefirească sau, mai bine-zis, „mai prejos de fire”, împotriva naturii. Duhul, care este partea cea mai importantă a sufletului, a încetat să mai trăiască în Dumnezeu și să soarbă de la El puteri pentru a conduce mai departe sufletul și trupul. Duhul a început să paraziteze sufletul. La rândul lui, sufletul a refuzat să împlinescă poruncile lui și s-a supus cererilor necumpătate ale trupului. Iar trupul s-a înstăpânit cu totul și omul „s-a dat peste cap”.

Sfântul Teofan Zăvorâtul aseamănă starea denaturată a ființei noastre cu un telescop compus din mai multe pie-

se. Aceste piese sunt băgate una în alta și de aceea este imposibil să privești prin el. El mai compară sufletul cu un instrument muzical dezacordat, din ale cărui sunete nu putem să determinăm nici măcar denumirea lui, fără să mai spunem de melodie.

Cauza acestei stări este *păcatul primilor oameni (strămoșesc)*. El constă în încălcarea poruncii lui Dumnezeu și îmbolnăvirea sufletului, care s-a îndepărtat de harul dumnezeiesc. Teologia ortodoxă înțelege prin *păcatul strămoșesc căderea moștenită, adică stricăciunea, moartea și patimile*.

Prin stricăciune se înțelege faptul că sufletul s-a supus trupului și împreună cu el a devenit izvorul continuu al stricăciunii (descompunerii). Activitatea psihică depinde mult de procesele fiziologice. Gândurile noastre sunt șovăielnice, noțiunile nedesăvârșite, iar cugetările greșite, „căci trupul cel putrezitor îngreuiază sufletul și locuința cea pământescă împovărează mintea cea plină de grijă” (*Înțelepciunea lui Solomon 9, 14-15*). Fiind în trup, sufletul lucrează prin creier și este strâns legat de trupul care se descompune mereu în elementele componente.

Astfel, substanțele hrănitoare care vin odată cu hrana, în procesul metabolismului, se transformă în produși metabolici dăunători și se elimină din organism. Să ne amintim ce spune Sfânta Evanghelie: „cele ce intră pe gură nu intră în inimă” (*Marcu 7, 19*). În caz contrar, se produce o intoxicare. Celulele roșii ale sângelui (eritrocitele) se nasc în măduva osoasă, nu trăiesc mai mult de 120 de zile, iar după aceea mor. Drept „cimitir” le servește splina. Stratul superior al pielii noastre (epiderma) se descuamează și se refăce mereu. În sfârșit, ultimul exemplu – schizofrenia

(de la grecescul *schizo* – despici, *phren* – conștiința). La această boală se observă scindarea sentimentelor și a gândurilor, dedublarea activității psihice, înstrăinarea persoanei de lumea înconjurătoare și ruperea înlăuntrul ei.

De fapt, fiziologia umană are la bază lupta cu descompunerea, până în momentul când viața biologică se va sfârși odată cu putrezirea corpului. Nu întâmplător Sfântul Grigorie Teologul a numit sufletul „purtător de hoit”.

La început, omul a fost chemat la nemurire, însă noi vom muri cu toții. În Sfânta Scriptură se spune: „Dumnezeu a zidit pe om spre nestrăciune și l-a făcut după chipul ființei Sale. Iar prin pizma diavolului moartea a intrat în lume și cei ce sunt de partea lui vor ajunge s-o cunoască” (*Înțelepciunea lui Solomon* 2, 23-24). Moartea ne ține strâns sub stăpânirea diavolului, „cel ce are stăpânirea morții” (*Evrei* 2, 14-15), și domnește „și peste cei ce nu păcătuiseră” (*Romani* 5, 14). Până la sfârșitul veacurilor, viața omenească este strâns legată de pământ. Concluzia este următoarea: prin moarte – la țărâna cea fără chip. Desfacerea legăturii dintre trup și suflet (moartea fizică) este cea mai mare realitate și finalul cel mai tragic al vieții pământești. Această clipă rămâne necunoscută și inevitabilă. În fața ei toți sunt egali: bărbați și femei, cuvioși și păcătoși. Păcătoșii nepocăiți sunt pedepsiți și cu moartea sufletului (vezi cap. II).

Pe lângă aceasta, ființa omenească este stăpânită de patimi și de aici – predispoziția la suferințe și durere, precum și atracția față de plăcerile păcătoase. Puterile și capacitățile sufletului au primit o altă întorsătură. Patimile au devenit o a doua natură a omului. Ele au eliminat miezul emoțiilor și al sentimentelor lui, i-au acaparat dorința,

mintea și judecata proprie. Patimile au întunecat sufletul și sentimentele, au violat mintea, au slăbit voința.

Patimile nu ocolesc pe nimeni. Urmele lor se întrezăresc chiar și la copiii care nu au păcate personale. Fericitul Augustin a observat cum un prunc îl privea cu invidie pe fratele său de lapte, pe care mama l-a luat primul ca să-l alăpteze. Deseori, pruncii fac nazuri, din gelozie față de alte persoane, pentru ca toată atenția să fie îndreptată asupra lor; la fel, umblă cu șiretlicuri când vor să obțină ceva.

Patimile ne conduc cu ajutorul factorilor fiziologici, psihici, sociali etc. Apostolul Pavel descoperă adevărul lor rol. Iată doar trei citate:

„...Grija de trup să nu o faceți spre poftă” – este vorba de a nu împlini „pofța trupului”, adică cerințele excesive ale organismului (*Romani* 13, 14).

„Să bem și să mâncăm, căci mâine vom muri!” (*I Corinteni* 15, 32) – aceasta este filosofia și psihologia hedonismului (după care plăcerea este scopul și bunul cel mai mare al vieții).

„...Tovărășiile rele strică obiceiurile bune” (*I Corinteni* 15, 33) – acestea arată imoralitatea societății, capacitatea de a distruge principiile morale.

Astfel, *căderea (străciunea, moartea și patimile) îl leagă pe om de lumea materială, îl supune la păcate și permite diavolilor să-l stăpânească*. Păcatul și sufletul s-au amestecat între ele, ca pleava și grâul într-un câmp. Parafrazând Sfânta Evanghelie, vom spune că păcatul nu a lăsat în suflet piatră pe piatră (*Matei* 24, 2). Și, întrucât alterarea naturii umane se răspândește asupra tuturor urmașilor lui Adam, *căderea este boala moștenită a omenirii*. Ea determină oboseala, orice neputință a trupului, boala, necazul

și moartea. *Păcatul strămoșesc este începutul metafizic al neputințelor trupești, sufletești și duhovnicești, al suferințelor și al morții oricărui dintre noi, precum și ale copiilor noștri.*

Așa cum dintr-un izvor otrăvit curge apă rea, tot așa și natura alterată a omului din Eden reproduce ceva care i se aseamănă. Fiecare dintre noi este nu doar rodul propriilor părinți, ci și *homo sapiens* al neamului biologic. Iată de ce, începând cu momentul conceperii și până la moarte, suntem prizonierii diferitelor împrejurări triste. Din păcate, nimeni nu poate ocoli acest pahar amar. Păcatul sau virtutea se răsfrânge în mod nevăzut și lasă o pecete asupra omenirii în genere. Putem să înrăutățim sau, invers, cel puțin parțial, să îndreptăm în noi înclinațiile pătimășe ale generațiilor precedente și să lăsăm această moștenire urmașilor.

Din punct de vedere creștin, suntem copiii lui Adam și ai Evei, suntem vinovați fără de vină. Nimeni dintre noi nu a păcătuit în rai, cu toate acestea, toți avem de a face cu păcatul strămoșesc. În ce fel se răsfrânge el asupra oamenilor este o temă cu totul aparte. Din numeroasele ei aspecte vom evidenția doar unul – *consecința medico-psihologică a căderii strămoșilor*. Aceasta ne va ajuta să înțelegem care sunt cauzele suferințelor copiilor.

Prima menționare biblică despre boli o găsim în capitolul 3 din *Cartea Facerii* (secolul al XVI-lea î.Hr.). Cuvântul „boală” nu se folosește în textele biblice. Întrucât Eva nu s-a căit de greșeala ei, Domnul Dumnezeu spune: „Voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales, în vremea sarcinii tale: în dureri vei naște copii, atrasă vei fi de către bărbatul tău și el te va stăpâni” (*Facerea* 3,16).

Bogăția semantică a acestei afirmații este inepuizabilă. Pe de o parte, Ziditorul prezice că prin fapta sa Eva s-a condamnat pe sine și pe ficele ei la o soartă grea. Toate problemele de sănătate ale femeii (modificarea organismului în timpul pubertății, bolile ginecologice, necazurile din timpul menstruației, gravidității, nașterii și alăptării, durerile de mamă în procesul educațional, menopauza) sunt un ecou al păcatului strămoșesc.

„Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea”, strigă prorocul David, dându-ne astfel un exemplu de pocăire (*Psalzii* 50, 6). După afirmația Sfântului Grigorie de Nyssa, a Cuvioșilor Maxim Mărturisitorul și Efrem Sirul, dacă nu ar fi existat păcatul strămoșesc, oamenii s-ar fi înmulțit altfel, într-un mod necunoscut nouă, în orice caz fără „patima trupului”, fără boli și griji. Sfântul Ioan Gură de Aur susține că, până la cădere, strămoșii noștri duceau în rai o viață feciorelnică, erau ca îngerii, nu erau împovărați de nevoițe trupești și nu simțeau nevoia apropierei fizice. Căsătoria, care include și nașterea de copii, a început din clipa alungării din Eden.

Bineînțeles, aceasta nu înseamnă că orice boală femeiască este rezultatul nemijlocit al păcatului personal al Evei. O asemenea concluzie ar fi nedreaptă și practic ar nega influența Proniei lui Dumnezeu, a oamenilor, a demonilor și a păcatelor noastre personale asupra sănătății. Cu toate acestea, *fapta primei femei a denaturat natura feminină în genere*, întrucât Eva a devenit „mama tuturor celor vii” (*Facerea* 3, 20). Orice femeie, într-o oarecare măsură, simte această distrugere a integrității naturii sale. Cum se manifestă ea?